

اهمیت و جایگاه عاقبت‌بخیری در آیات و روایات و ادعیه

حجت‌الاسلام والمسلمین محسن دانیاری*

مقدمه

عاقبت‌بخیری، یکی از مهم‌ترین درخواست‌هایی است که رهپویان راه حقیقت همواره از رحمت بی‌انتهای الهی خواستارند؛ زیرا همواره بوده‌اند و هستند افرادی که ابتدا در مسیر الهی حرکت نکردند، اما با عنایت مهربان بی‌همتا عاقبت‌بخیر شدند و نیز افرادی بودند که در میان راه گرفتار سارقان ایمان، یعنی هوای نفس و شیطان شدند و نتوانستند گوهر ایمان خود را تا آخر عمر نگه دارند. در این نوشتار طی سه بخش، به بررسی آیاتی از قرآن کریم درباره اهمیت جایگاه عاقبت‌بخیری و نیز بیان و بررسی روایاتی در باب عاقبت‌بخیری به عنوان یکی از علامات افراد با ایمان و از موهبت‌های الهی نسبت به بنده‌های خود می‌پردازیم. همچنین فرازهایی از دعاهایی همچون زیارت عاشورا، دعای یازدهم صحیفه سجادیه و دعای ابوحمزه ثمالی را که به مسئله عاقبت‌بخیری پرداخته‌اند، بیان می‌کنیم.

الف: آیات

۱. سفارش خداوند به مؤمنان

خداوند مؤمنان را به پرهیزکاری و حفظ آن تا لحظه جان سپردن سفارش کرده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ»^۱ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! آن‌گونه که حق تقوا و پرهیزکاری است، از خدا بپرهیزید و از دنیا نروید، مگر اینکه مسلمان باشید». جمله «وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ»، در حقیقت هشدار می‌دهد به مسلمانان جهان است که تنها اسلام آوردن کافی نیست؛ بلکه مهم آن است که ایمان و اسلام خود را تا واپسین ساعات

* دانش‌آموخته سطح ۳ حوزه علمیه قم.

۱. آل‌عمران: ۱۰۲.

عمر حفظ کنند؛ از این روست که قرآن با تأکید می‌فرماید مراقب باشید که از دنیا جز با ایمان و اسلام بیرون نروید.^۱

۲. سفارش پیامبران الهی

قرآن درباره سفارش حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت یعقوب علیه السلام به فرزندان خود می‌فرماید: «وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ»^۲ و ابراهیم و یعقوب فرزندان خود را به این آیین وصیت کردند، فرزندان من! خداوند این آیین پاک را برای شما برگزیده است و شما جز به آیین اسلام [تسلیم در برابر فرمان خدا] از دنیا نروید. تسلیم امر الهی بودن در هر زمانی، متدین به دین الهی آن زمان بودن است و در این زمان، عاقبت‌بخیری به این معناست که انسان واقعاً مسلمان و در حال داشتن دین اسلام و ایمان عمیق به اصول و ارکان آن از دنیا برود؛ چنانکه امام باقر علیه السلام فرموده است: «مراد از مسلمان مردن، در آیه تسلیم بودن به ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام است».^۳

۳. درخواست راسخان در علم

دعای راسخان در علم از پروردگار، حسن عاقبت است: «وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامِنًا بِهِ ... رَبَّنَا لَا تَزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ»^۴ راسخان در علم می‌گویند ما به آن (قرآن) ایمان آوردیم... پروردگارا! دل‌هایمان را بعد از آنکه ما را هدایت کردی، منحرف مگردان و از سوی خود، رحمتی بر ما ببخش؛ زیرا تو بخشنده‌ای». با توجه به روایات مراد از راسخان، کسانی هستند که در علم و دانش، ثابت‌قدم و صاحب‌نظرند و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اوصیای آن حضرت در بالاترین رتبه راسخان قرار دارند.^۵ دانشمندان بسیاری هستند که غرور علمی، آنان را از پای در می‌آورد و یا وسوسه‌های شیاطین و هوای نفس آن‌ها را به بیراهه‌ها می‌کشاند. در چنین شرایطی باید خود را به خدا سپرد و از او هدایت خواست. در برخی روایات آمده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نیز خود را به خدا می‌سپرد و این دعا را بسیار تکرار

۱. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۲۸.

۲. بقره: ۱۳۲.

۳. نعمان بن محمد ابن حیون مغربی، شرح الاخبار فی فضائل ائمه الاطهار علیهم السلام، ج ۱، ص ۲۳۶.

۴. آل‌عمران: ۷ و ۸.

۵. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲، ص ۴۴۰.

می‌کرد: «یا مَقْلَبَ الْقُلُوبِ ثَبَّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ؛^۱ ای کسی که دل‌ها را می‌گردانی، قلب من را بر دین خودت ثابت بدار».

۴. درخواست حضرت یوسف علیه السلام

حضرت یوسف علیه السلام بعد از عمری مجاهدت در راه خدا و سربلند بیرون آمدن از امتحان‌های سخت الهی به خداوند چنین عرضه می‌کند:

رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مَا تَأْوِيلُ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِى الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ؛^۲ پروردگارا! بخشی (عظیم) از حکومت به من بخشیدی و مرا از علم تعبیر خواب‌ها آگاه ساختی. ای آفریننده آسمان‌ها و زمین! تو ولی و سرپرست من در دنیا و آخرت هستی، مرا مسلمان بمیران و به صالحان ملحق فرما.

حضرت یوسف علیه السلام ابتدا از نعمت‌هایی که خداوند به وی مرحمت داشته است، مانند نعمت حکومت، زمامداری و علم تعبیر خواب سخن می‌گوید و سپس درخواست اصلی خود یعنی عاقبت‌بخیری را مطرح می‌کند.

۵. درخواست مؤمنان

خداوند مردم را به دو گروه تقسیم کرده است: کسانی که به فکر عاقبت خود نیستند و از خداوند تنها نعمت‌های دنیایی را درخواست می‌کنند. این افراد بهره‌ای از آخرت ندارند: «فَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا ءَاتِنَا فِى الدُّنْيَا وَ مَا لَهُ فِى الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ؛^۳ بعضی از مردم می‌گویند: خداوند! به ما در دنیا (نیکی) عطا کن، ولی در آخرت بهره‌ای ندارند». گروه دیگر کسانی هستند که به فکر عاقبت و پایان کار هستند و از خداوند درخواست پایانی نیک دارند. آنان هم مواهب مادی دنیا و هم مواهب معنوی را می‌خواهند و زندگی دنیا را مقدمه تکامل معنوی می‌دانند: «و مِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ رَبَّنَا ءَاتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِى الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ؛^۴ و بعضی می‌گویند: پروردگارا! به ما در دنیا (نیکی) عطا کن و در آخرت نیز (نیکی) مرحمت فرما و ما را از عذاب آتش نگاه دار». بنا بر روایات رضایت الهی، بهشت و حورالعین، حسنات آخرت و

۱. احمد مصطفی مراغی، تفسیر المراغی، ج ۳، ص ۱۰۲.

۲. یوسف: ۱۰۱.

۳. بقره: ۲۰۰.

۴. بقره: ۲۰۱.

علم و عبادت، اخلاق و توسعه در معاش و همسر نیک، حسنات دنیا هستند.

بر این اساس کسانی بودند که در اثر گناه - به‌ویژه ظلم به دیگران - بد فرجام شدند یکی از بزرگان و اولیاء الله «سعید بن جبیر»، یاور امام سجّاد علیه السلام و مؤمن خالص متوکل بر خدا و کسی است که به مرگ لبخند زده است. مأموران حجّاج بن یوسف ثقفی، سعید بن جبیر را به نزد این سنگدل و جنایت کار بی‌رقیب تاریخ می‌آوردند. حجّاج چون نمی‌تواند در سخن بر او چیره شود، دستور می‌دهد رو به قبله سرش را از بدن جدا کنند. حاضران می‌بینند که سعید در نهایت خونسردی رو به قبله این آیه شریفه را تلاوت می‌کند: «إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ».^۱ حجّاج به قصد توهین به سعید فرمان داده بود او را همچون حیوانی رو به قبله گردن زنند. وقتی می‌بیند قرائت آن آیه برای سعید عزّت و سعادت‌ی ایجاد کرده است، بار دیگر دستور می‌دهد که پشت به قبله او را بکشند. این بار آوای ملکوتی این آیه شریفه از حلقوم سعید بلند می‌شود که: «وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ».^۲ حجّاج خشمگینانه و شکست‌خورده دستور می‌دهد سرش را بر روی زمین از تنش جدا کنند و سعید که مرگ را به بازی گرفته بود، با آرامش خاطری بی‌نظیر این کلام خدا را زمزمه می‌کند که: «مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى».^۳ حجّاج بی‌اختیار فریاد می‌زند: «گردنش را بزنید و ما را از شرّ او راحت کنید». سعید در آخرین لحظه عمرش با خدایش سخن گفت و از او خواست: «اللَّهُمَّ لَا تُسَلِّطْهُ عَلَيَّ أَحَدٍ بَعْدِي؛ پروردگارا! پس از من، حجّاج را بر هیچ‌کس مسلط مفرما». و لحظه‌ای بعد به دیدار پروردگارش نایل آمد.

نفرین سعید مستجاب شد و گریبان حجّاج را گرفت تا جایی که بدنش سرد می‌شد و همواره می‌لرزید، آن‌قدر احساس سرما می‌کرد که دست‌هایش را داخل آتش قرار می‌داد؛ ولی باز هم می‌لرزید! یکی از بزرگان به دیدنش آمد، حجّاج گفت: «برایم دعایی بکن». آن شخص گفت: «مگر نگفتم این‌قدر جنایت مکن! این نتیجه جنایات توست». حجّاج گفت: «نمی‌گویم دعا کن تندرست و سالم شوم، بلکه دعا کن بمیرم تا از این وضع نجات یابم».^۴

۱. انعام: ۷۹.

۲. بقره: ۱۱۵.

۳. طه: ۵۵.

۴. مکارم شیرازی با همکاری جمعی از فضلا و نویسندگان، پیام امام امیر المؤمنین علیه السلام، ج ۱۴، ص ۲۲ - ۲۴.

ب: روایات

روایات بسیاری بر اهمیت عاقبت‌بخیری دلالت دارند که به چند نمونه آن‌ها اشاره می‌شود:

۱. نگرانی مؤمنان

افراد صالح همواره نگران حفظ ایمان خود تا آخر عمر هستند؛ زیرا نمونه‌های فراوانی در تاریخ وجود دارد که در ابتدا افراد با ایمانی بودند، اما هوای نفس و شیطان بر آنان غالب شد و بدون ایمان از دنیا رفتند. بلعم باعورا، یکی از این افراد است که بنا بر فرمایش امام رضا علیه السلام، خداوند اسم اعظم را به او عطا کرده بود و با آن دعا می‌کرد و دعایش مستجاب می‌شد؛^۱ اما قرآن کریم از عاقبت‌بخیر نشدن او چنین می‌گوید: «وَ اَتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ ءَايَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطٰنُ فَكَانَ مِنَ الْغٰوِيْنَ»^۲ و بر آن‌ها بخوان سرگذشت آن کس را که آیات خود را به او دادیم، ولی (سرانجام) خود را از آن تهی ساخت و شیطان در پی او افتاد و از گمراهان شد».

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده است: «لَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ حَائِفًا مِنْ سُوءِ الْعَاقِبَةِ لَا يَتَيَقَّنُ الْوُصُولَ إِلَى رِضْوَانِ اللَّهِ حَتَّى يَكُونَ وَقْتُ نَزْعِ رُوحِهِ وَ ظُهُورِ مَلِكِ الْمَوْتِ لَهُ»^۳ مؤمن پیوسته از سوء عاقبت خود بیمناک است و یقین ندارد که آیا مقام خشنودی و رضای خدا را دریافت خواهد کرد یا نه تا هنگام مرگ و آمدن ملک الموت». بنابراین کسانی که در اندیشه عاقبت‌بخیری هستند، در حقیقت خود را در مسیری می‌یابند که هر آن احتمال سقوط در آن می‌رود.

نگرانی از حسن عاقبت در وجود انسان کاملی همچون امیر مؤمنان علیه السلام متبلور است. رسول خدا صلی الله علیه و آله در پایان خطبه شعبانیه گریست، امیرالمؤمنین علیه السلام عرض کرد: «ای رسول خدا صلی الله علیه و آله چرا گریه می‌کنی؟». حضرت فرمود: «یا علی! گریه‌ام برای آن چیزی است که در این ماه (ماه رمضان) بر تو وارد می‌شود. گویا می‌بینم که برای پروردگارت نماز می‌خوانی، در حالی که شقی‌ترین انسان و شقی‌تر از پی‌کننده ناقه ثمود برانگیخته می‌شود؛ پس ضربتی بر پیشانی تو وارد می‌سازد که بر اثر آن محاسنت (با خون) خضاب می‌شود، امیر مؤمنان علیه السلام پرسید: «ای رسول خدا! این (شهادت) در حال سالم بودن دینم است؟». حضرت فرمود: «در حال سلامت دینت خواهد بود».^۴

۱. علی بن ابراهیم قمی، تفسیر القمی، ج ۱، ص ۲۴۸: «أَنَّهُ أُعْطِيَ بِلَعْمٍ بِنُ بَاعُورَاءَ الْإِسْمِ الْأَعْظَمِ، فَكَانَ يَدْعُو بِهِ فَيَسْتَجَابُ لَهُ».

۲. اعراف: ۱۷۵.

۳. حسن بن علی امام عسکری علیه السلام، التفسیر المنسوب الی الامام الحسن العسکری، ص ۲۳۹.

۴. محمد بن علی صدوق، الامالی، ص ۹۵.

۲. موهبت الهی

عاقبت‌بخیری، موهبتی الهی است. کسانی که ظرف وجودشان را بیش از حد آلوده نکرده و پرده حیای میان خود و خداوند را حفظ کرده‌اند، خداوند راه سعادت و عاقبت‌بخیری را برایشان فراهم می‌کند؛ چنانکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده است: «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا طَهَّرَهُ قَبْلَ مَوْتِهِ قِيلَ مَا طَهَّرَهُ الْعَبْدُ؛ هرگاه خداوند نسبت به بنده‌ای اراده خیر کند، او را پیش از مرگ پاک و پاکیزه می‌کند». از آن حضرت پرسیدند چگونه بنده را پاک می‌کند؟ حضرت فرمود: «عَمَلٌ صَالِحٌ يُلْهِمُهُ إِيَّاهُ حَتَّى يَقْبِضَهُ عَلَيْهِ؛^۱ عمل صالحی به او الهام می‌کند (که او بر آن مداومت کند) تا زمانی که از دنیا برود». آن حضرت در روایت دیگری فرموده است: «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا عَسَلَهُ قَبْلَ مَا عَسَلَهُ؛ هرگاه خداوند به بنده‌ای اراده خیر کند، او را شیرین کند». پرسیدند شیرینی او چگونه است؟ فرمود: «يَفْتَحُ لَهُ عَمَلًا صَالِحًا قَبْلَ مَوْتِهِ ثُمَّ يَقْبِضُهُ عَلَيْهِ؛^۲ پیش از مرگش کار نیکی را پیش پای او می‌گذارد و در اثنای انجام آن جانش را می‌گیرد».

ج: ادعیه

طلب عاقبت‌بخیری در مضامین بسیاری از دعاهای مأثور از اهل بیت علیهم السلام وجود دارد که به نمونه‌هایی در این مورد اشاره می‌شود.

۱. زیارت عاشورا

زیارت عاشورا، معروف‌ترین زیارت‌نامه امام حسین علیه السلام است. فرازهای زیبایی در این زیارت وجود دارد که درخواست عاقبت‌بخیری است. در فرازی از این زیارت شریف از خداوند می‌خواهیم که به حق امام حسین علیه السلام آبرومند و عاقبت‌بخیر باشیم: «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي عِنْدَكَ وَجِيهًا بِالْحُسَيْنِ (ع) فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛^۳ خدایا مرا نزد خود به وسیله حسین علیه السلام در دو عالم وجیه و آبرومند گردان». در ادامه فرازها اوج معرفت به اهل بیت علیهم السلام، بودن در کنار ایشان در دنیا و آخرت، رسیدن به مقام محمود و خونخواهی اهل بیت علیهم السلام در رکاب امام زمان علیه السلام را درخواست می‌کنیم:

فَأَسْتَلُّ اللَّهَ الَّذِي أَكْرَمَنِي بِمَعْرِفَتِكُمْ وَمَعْرِفَةِ أَوْلِيَانِكُمْ وَرَزَقَنِي الْبِرَاءَةَ مِنْ أَعْدَائِكُمْ - أَنْ

۱. ابوالقاسم پاینده، نهج الفصاحه، ص ۱۸۳.

۲. همان.

۳. محمد بن جعفر ابن مشهدی، المزار الکبیر، ص ۴۸۲.

يَجْعَلَنِي مَعَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَنْ يُثَبِّتَ لِي عِنْدَكُمْ قَدَمَ صِدْقٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛^۱ و درخواست می‌کنم از خدایی که مرا گرامی داشت به وسیله معرفت شما (اهل بیت علیهم‌السلام) و معرفت دوستانتان که همیشه بیزاری از دشمنان شما را روزی من فرماید، به اینکه قرار دهد مرا با شما در دنیا و آخرت و در دو عالم به مقام صدق و صفای با شما مرا ثابت بدارد.

در فرازی دیگر از خداوند می‌خواهیم زندگی دنیایی و آخرتی ما را مانند زندگی پاک پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و اهل بیت ایشان قرار دهد: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحْيَايَ مَحْيَا مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَمَمَاتِي مَمَاتِ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ؛^۲ بار خدایا! زندگی من را (همچون) زندگی محمد و آل محمد و مرگ مرا (همچون) مرگ محمد و آل محمد قرار بده».

فرازهای زیبای این زیارت، سرشار از درخواست‌هایی از جنس حسن عاقبت است که انسان را از زندگی مادی جدا و به ارزش‌های والای انسانی که اوج قله آن اهل بیت علیهم‌السلام هستند، رهنمون می‌سازد.

۲. دعای یازدهم صحیفه سجادیه

موضوع اصلی دعای یازدهم صحیفه سجادیه، طلب عاقبت‌بخیری در دنیا و آخرت است. امام سجاد علیه‌السلام در فرازی زیبا از این دعا، از خداوند درخواست می‌کند که عاقبت کار ما را آنچه که توسط فرشتگان ثبت اعمال برای ما ثبت می‌کنند، به توبه مقبول قرار دهد:

وَإِذَا انْقَضَتْ أَيَّامُ حَيَاتِنَا، وَتَصَرَّمَتْ مُدَدُ أَعْمَارِنَا، وَاسْتَحْضَرْتَنَا دَعْوَتُكَ الَّتِي لَا بُدَّ مِنْهَا وَمِنْ إِجَابَتِهَا، فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَاجْعَلْ خِتَامَ مَا تُخْصِي عَلَيْنَا كِتَابَةً أَعْمَالِنَا تَوْبَةً مَقْبُولَةً لَا تُوقِفُنَا بَعْدَهَا عَلَيَّ ذَنْبٍ اجْتَرَحْنَاهُ، وَلَا مَعْصِيَةٍ اقْتَرَفْنَاهَا؛^۳ و آن زمان که ایام حیات ما سپری شد و رشته عمرهایمان قطع شد و دعوت تو (مرگ) که از آن و اجابت آن گریزی نیست، حاضر گشت؛ پس بر محمد و آل او درود فرست و پایان (کار ما و) آنچه را که نویسندگان اعمال ما ثبت کرده‌اند، توبه مقبوله قرار بده؛ توبه‌ای که پس از آن ما را بر گناهی که مرتکب شده و معصیتی که انجام داده‌ایم، سرزنش و توبیخ نفرمایی.

۱. همان.

۲. همان، ص ۴۸۳.

۳. علی بن الحسین امام زین العابدین، *الصحیفه السجادیه*، ص ۶۲.

۳. دعای ابو حمزه ثمالی

ابو حمزه ثمالی دعایی از امام سجاد علیه السلام نقل می کند که به دعای ابو حمزه ثمالی معروف است. فرازهای روح بخشی از این دعا سراسر درخواست عاقبت بخیری است: «وَتَوْفَنِي فِي سَبِيلِكَ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِكَ...؛ خدایا! مرا به راه خدا و بر دین رسولت بمیران...». سپس در ادامه عرضه می دارد:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيْمَانًا لَا أَجَلَ لَهُ دُونَ لِقَائِكَ أَحْيِنِي مَا أَحْيَيْتَنِي عَلَيْهِ وَتَوَفَّنِي إِذَا تَوَفَّيْتَنِي عَلَيْهِ وَابْعَثْنِي إِذَا بَعَثْتَنِي عَلَيْهِ وَابْرَأْ قَلْبِي مِنَ الرِّيَاءِ وَالشُّكِّ وَالسُّمْعَةِ فِي دِينِكَ حَتَّى يَكُونَ عَمَلِي خَالِصًا لَكَ؛^۱ خدایا ایمانی از تو درخواست می کنم که پایانی جز دیدار تو نداشته باشد. بر آن ایمان پایدارم بدار تا زنده ام می داری و بر آن بمیران، زمانی که مرا می میرانی و بر آن برانگیز، هنگامی که مرا برمی انگیزی و دلم را از ریا و شک و شهرت خواهی در دینت پاک فرما تا عملم برای تو خالص باشد.

درخواست عاقبت بخیری در زیارتنامه امام زادگان بزرگی همچون حضرت فاطمه معصومه علیها السلام، حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام و حضرت حکیمه خاتون علیها السلام دختر امام محمد تقی علیه السلام آمده است: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَخْتِمَ لِي بِالسَّعَادَةِ؛ خداوند! من از تو می خواهم که عاقبت مرا به سعادت ختم کنی». سعادت مندی در طول زندگی انسان ها، یک برتری است که مهم ترین آن، سعادت مندی در عاقبت امور و عمر انسان است.

فهرست منابع

قرآن کریم

۱. ابن حیون مغربی، نعمان بن محمد، شرح الاخبار فی فضائل ائمه الاطهار علیهم السلام، تحقیق محمد حسین حسینی جلالی، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۰۹ق
۲. ابن مشهدی، جعفر بن محمد، المزار الکبیر، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۹ق.
۳. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران: دنیای دانش، بی تا.
۴. امام عسکری علیه السلام حسن بن علی، التفسیر المنسوب الی الامام الحسن العسکری علیه السلام، تحقیق مدرسه امام مهدی علیه السلام، قم: مدرسه امام مهدی علیه السلام، ۱۴۰۹ق.
۵. صدوق، محمد بن علی، الامالی، تهران: کتابچی، ۱۳۷۶ش.

۱. محمد بن حسن طوسی، مصباح المتعجل، ج ۲، ص ۵۹۶.

اهمیت و جایگاه عاقبت‌بخیری در آیات و روایات و ادعیه ■ ۶۱

۶. طوسی، محمد بن حسن، مصباح‌المتهدج و سلاح‌المتعبد، بیروت: مدرسه فقه‌الشیعه، ۱۴۱۱ق.
۷. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر‌القمی، قم: دارالکتاب، ۱۳۶۳ش.
۸. مراغی، احمد مصطفی، تفسیر‌المراغی، بیروت: دارالفکر، بی‌تا.
۹. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب‌الاسلامیه، ۱۳۷۱ش.
۱۰. شیرازی، مکارم با همکاری جمعی از فضلا و نویسندگان، پیام امام‌امیر‌المؤمنین علیه‌السلام، چاپ سوم، قم: انتشارات امام‌علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام، ۱۳۹۳ش.